

Metamorfózy organických forem

Jan van Boeckel

Envigogika 17 (1) – Inspirace / Inspirations

Published/ Publikováno 14. 7. 2022

<http://dx.doi.org/10.14712/18023061.644>

Abstrakt

Popis umělecké aktivity, jejímž cílem je vymodelovat z hlíny „chybějící článek“ v procesu evoluce. Postup vyvinul Jan van Boeckel (inspirován původní aktivitou z dílny Antonyho Gormleye) www.janvanboeckel.wordpress.com.

Klíčová slova

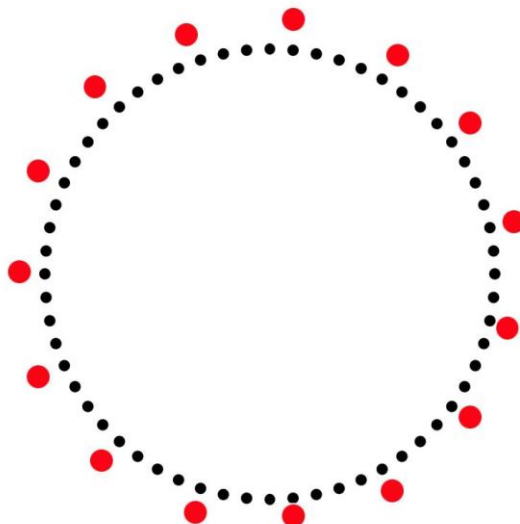
Tvořivost; dílna; práce s hlínou; evoluce; filosofie přírody

Abstract

A description of an artistic activity that aims to sculpt out of clay the "missing link" in the process of evolution. The process was developed by Jan van Boeckel (inspired by the original activity in Antony Gormley's workshop) www.janvanboeckel.wordpress.com.

Keywords

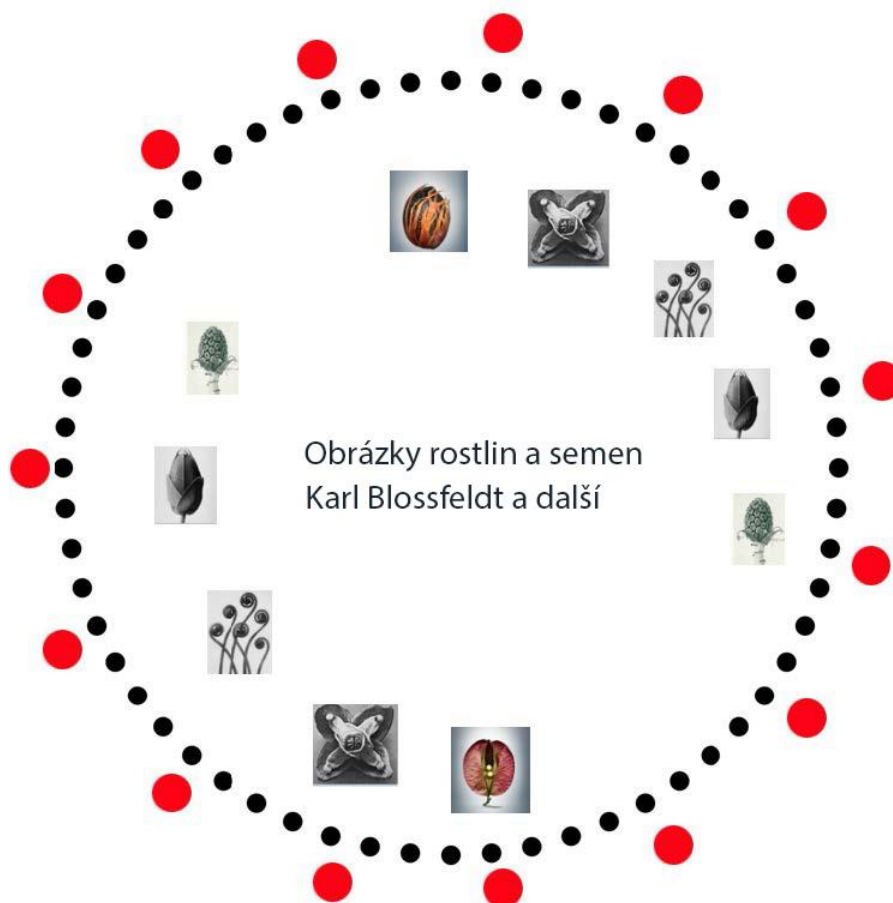
Creativity; workshop; clay work; evolution; philosophy of nature



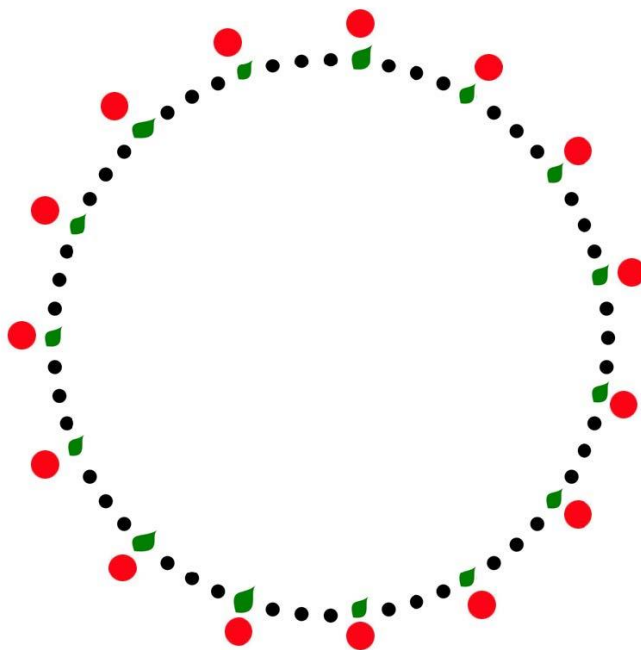
Následující popis postupu lze využít při plánování podobného workshopu.

Fáze workshopu

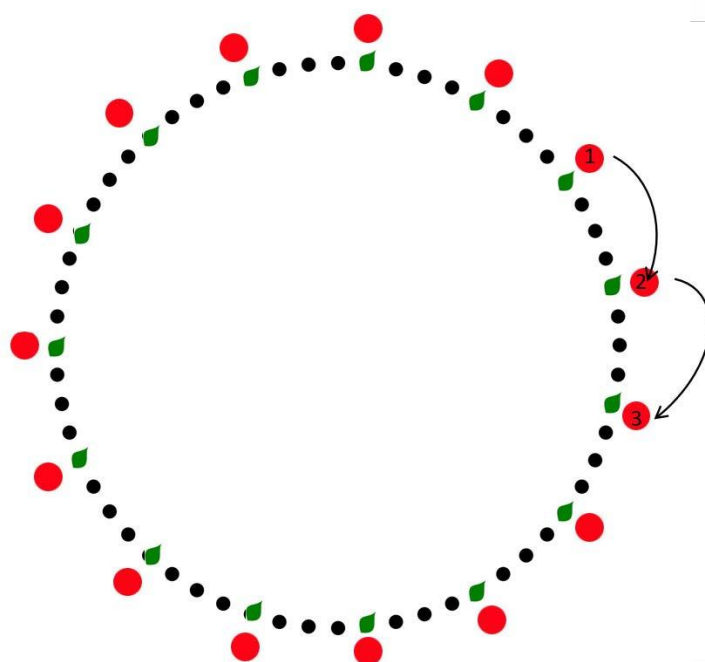
1. Aktivita začíná tím, že všichni účastníci vyrobí čtyři hliněné koule velikosti velkého jablka. V ideálním případě se skupiny skládají z přibližně 8 až 15 osob. V tomto příkladu se skupina skládá z 15 osob. Čím větší je skupina, tím více místa na podlaze nebo na poli je potřeba k vytvoření obvodu kruhu. V příkladu je na podlaze 60 hliněných kuliček (15 krát 4). Hliněné kuličky (znázorněné černými tečkami) mají mezi sebou vzdálenost asi 30 cm. Větší červené tečky představují účastníky. Na začátku by měla být jedna hliněná koule přímo před každým účastníkem a tři hliněné koule mezi ním a další osobou. V případě, že se akce účastní více než 15 osob, je lepší skupinu rozdělit na dvě nebo více podskupin, které si každá vytvoří svůj vlastní kruh, v určité vzdálenosti od sebe.

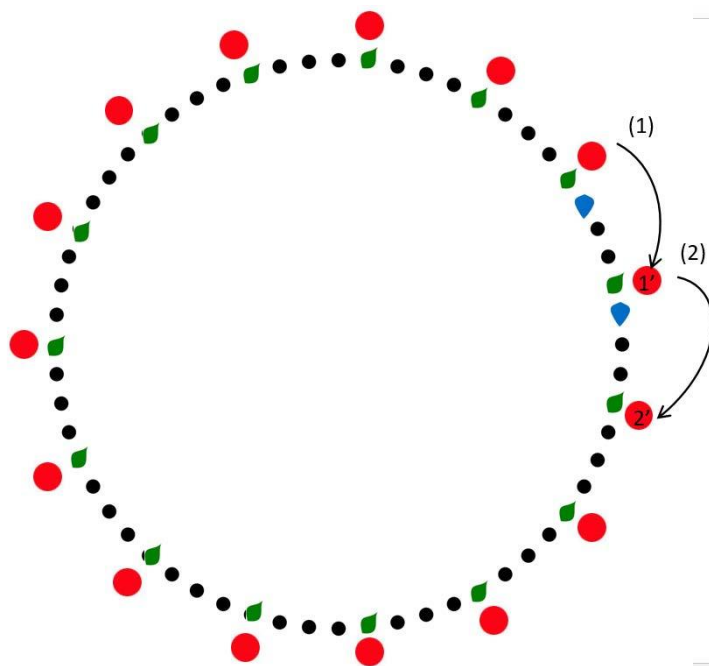


2. (Tento prvek může být zařazen nebo vynechán.) Do vnitřního kruhu umístí facilitátor vytištěné kopie fotografií, které pořídil Karl Blossfeldt ve 20. letech 20. století. Několik z nich lze snadno vyhledat na internetu. Ideální velikost vytištěných fotografií je A5. Pokud je více času, mohou snímky kolovat z ruky do ruky, po kruhu. Čím více různých snímků, tím lépe. Lze se poohlédnout i po současnějších snímcích, například po fotografiích semen od Svjetlany Tepavcevic (barevné snímky v příkladu výše).

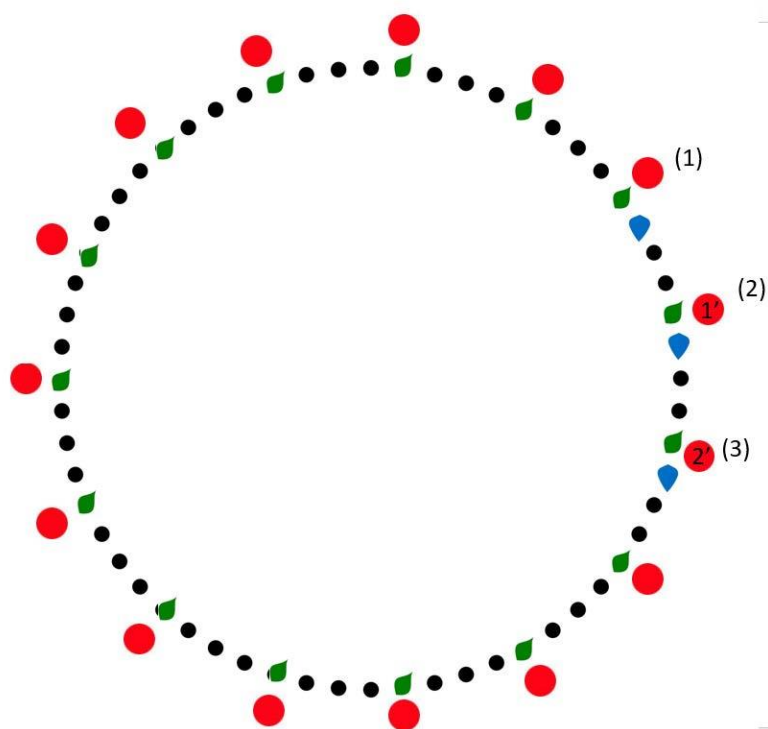


3. Je na čase dílnu skutečně uvést do pohybu. Jedná se o řízené aktivity, takže všichni účastníci se řídí pokyny facilitátora a pracují současně. Důležité je požádat účastníky předem, aby po celou dobu sezení pracovali v tichosti. Na výzvu facilitátora nyní každý účastník zvedne hliněnou kouli, kterou má před sebou, a vytvaruje ji do organického tvaru. Tato forma může být skutečná nebo imaginární, pokud nějakým způsobem připomíná formu, která by mohla skutečně existovat venku v přírodě. Může být malá nebo velká, rostlina, část rostliny, houba nebo bakterie, zvíře nebo hmyz, případně připomínat nějaký živý druh. Účastníci stráví tvorbou této formy ve stoje nebo vsedě na okraji kruhu přibližně 5 minut (v této počáteční fázi však nejsou nijak přísně časově omezeni!). Facilitátor pečlivě a v tichosti sleduje, jak proces probíhá, a když většina z nich zadání splní, řekne něco jako: „Ještě chvilku, jen pár posledních úprav. I když vaše práce třeba není úplně hotová, bude v pořádku taková, jaká je“. Vytvarované hliněné tvary (na obrázku představované zeleným listem) se umístí tam, kde původně ležely hliněné koule.



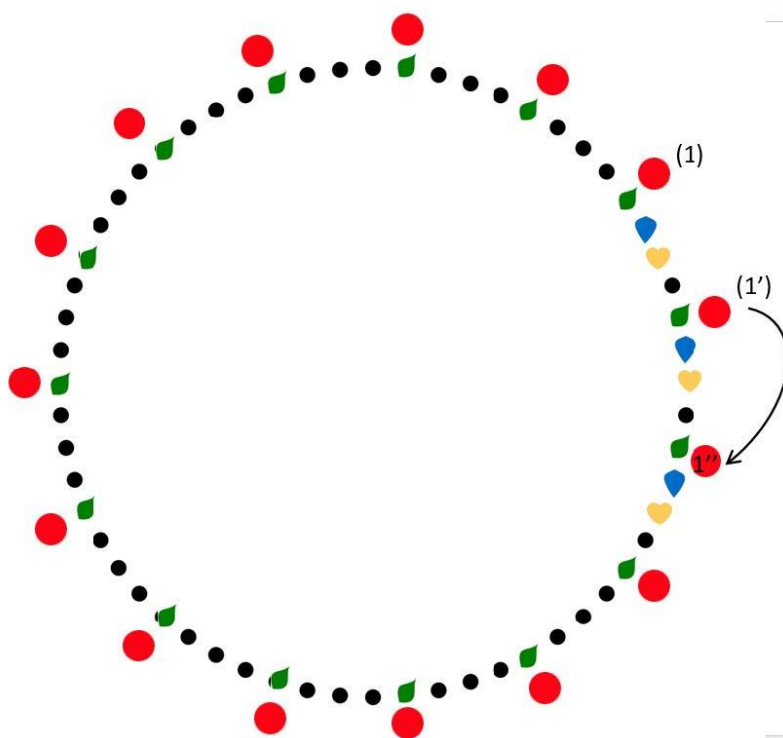


4. Je dokončena první vymodelovaná organická forma (znázorněná na obrázku zelenými listy – ve skutečnosti má samozřejmě každý z nich svou vlastní a jedinečnou formu). Facilitátor požádá účastníky, aby se všichni začali pohybovat po obvodu kruhu ve směru hodinových ručiček. Měli by se pohybovat tak dlouho, dokud nedojdou k organické formě, kterou před chvílí zanechala osoba stojící vedle. Například novou pozicí osoby 1 je nyní 1' a novou pozicí osoby 2 je 2'.

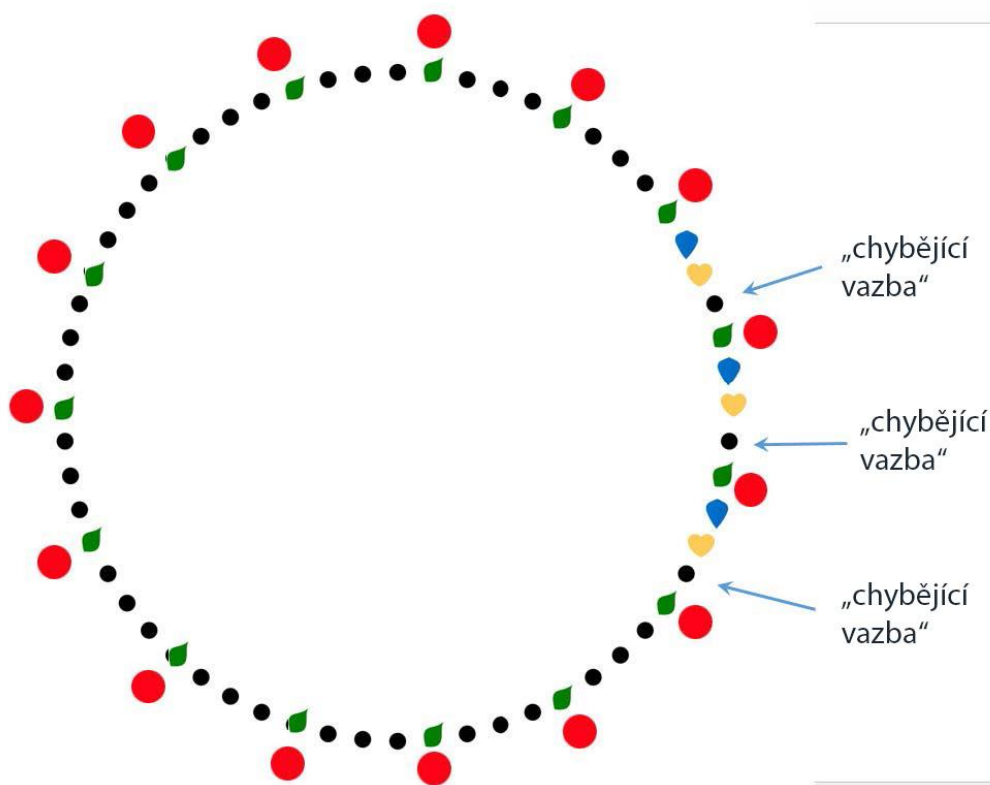


5. Facilitátor nyní požádá každého účastníka a účastníci, aby na novém místě věnovali pozornost organické formě, kterou vytvaroval a zanechal tam jeho předchůdce. Mohou si ji vzít do ruky nebo se na ni jen dívat, když vedle ní klečí. Neměli by však jeho podobu nijak měnit. Po určité chvíli facilitátor požádá účastníky, aby si představili, do jaké podoby by se tato forma, kterou mají před sebou, mohla v průběhu času vyvinout. Čas „evoluce“ není stanoven – může to být o hodinu později, o den, týden nebo měsíc. Délku časového úseku si tedy mohou určit sami. Představují si, jak by se tato forma dále vyvíjela. Rozvíjela by se, rozkvétala, nebo by naopak začala vadnout, rozpadat se? Mohou se vydat oběma směry: k rozvoji, nebo k rozpadu. To vše se děje bez mluvení. (Je-li to nutné, facilitátor čas od času upozorní, že tuto činnost je nejlépe provádět v naprostém tichu, kdy mluví pouze facilitátor). Facilitátor poté požádá každého účastníka, aby si vzal čerstvou hliněnou kouli nalevo od již vytvarované organické formy. A pak je vyzve, aby tuto novou kouli hlíny vytvaroval do nové formy, která bude vyjadřovat, jak se původní forma v průběhu času vyvíjela. Nová forma se pak položí zpět na zem na původní místo (na obrázku znázorněné modrými lopatkami).

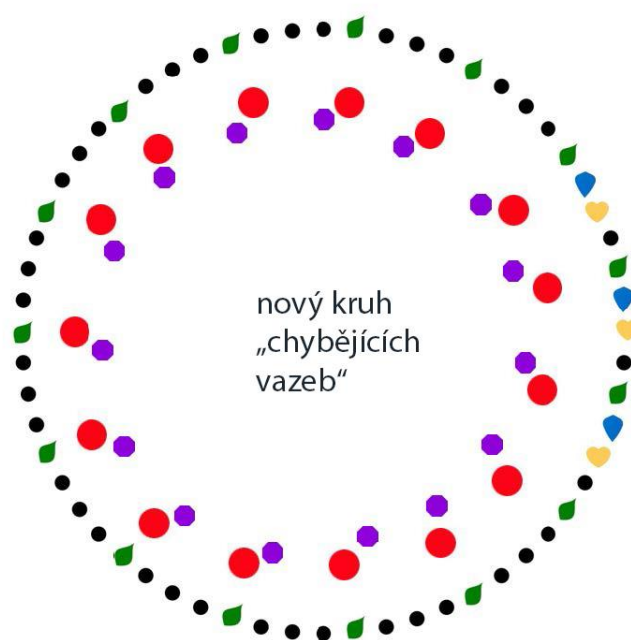
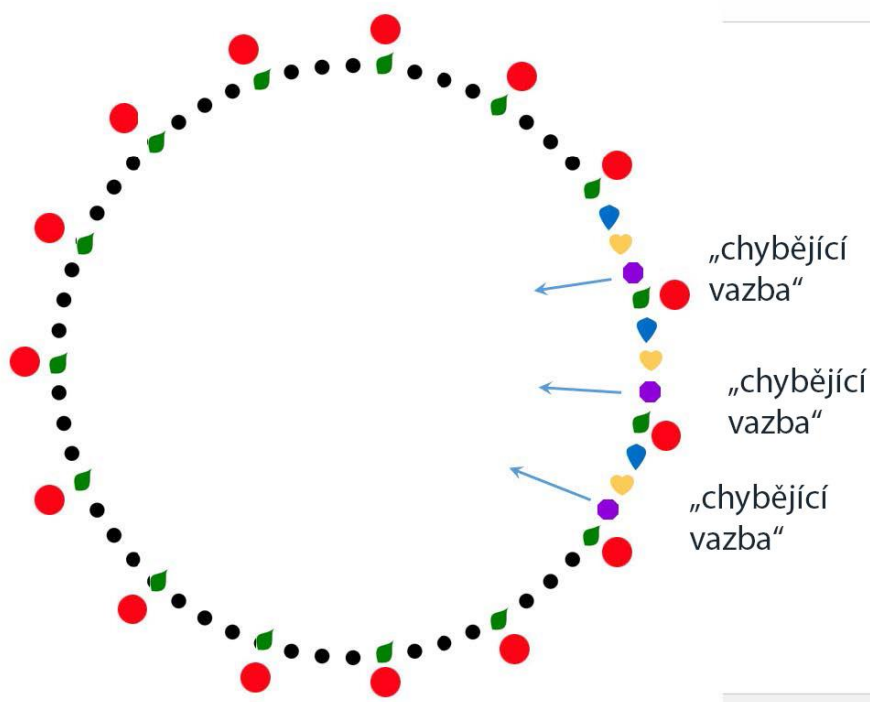
Poznámka: pro přehlednost není na výše uvedeném a následujícím obrázku celý obvod kruhu posetý nově vyvinutými organickými formami, pouze několik z nich je zvýrazněno na pravé straně.



6. Opět jsou všichni účastníci požádáni, aby se střídali po směru hodinových ručiček, dokud nedojdou ke dvěma organickým formám, které jim zanechali dva další účastníci, kteří zde pracovali dříve. Příklad: Účastník 1 se v minulé fázi přesunul na pozici 1' (kde vytvořil novou formu, která je vývojovým stadiem organické formy zanechané účastníkem 2, jak ukazuje svou podobu o krok dále v čase). Nyní se přesunuje na pozici 1'' a věnuje se formám, které po sobě zanechali ostatní (na obrázku zelený list a modrý rýč). Účastník 1 a všichni ostatní jsou poté požádáni, aby vytvořili nové, třetí vývojové stadium, čímž se její podoba rozvine opět o krok dále. Jestliže první forma (zelený list) byla například houba a ve druhém stadiu vypadala, jako by se začala rozpadat, pak nová třetí forma (představovaná žlutým srdcem) může být houba, která se zcela rozpadla – možná se dokonce některé části hlavy houby odlomily na samostatné kusy.

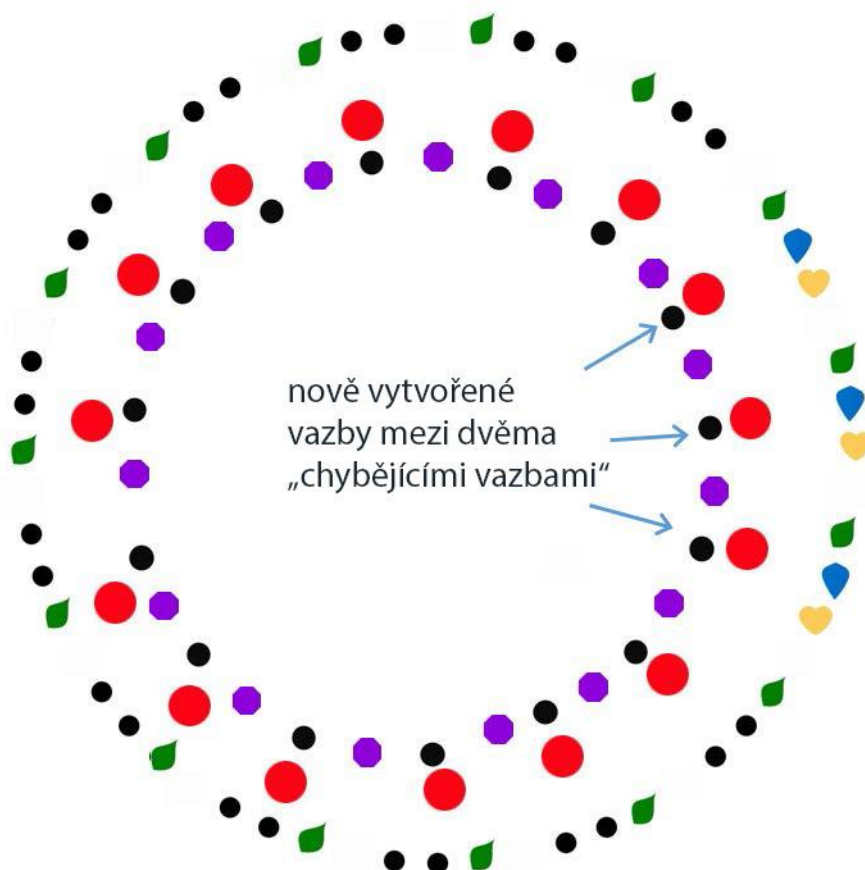


7. Facilitátor požádá účastníky, aby se posunuli dál ve směru hodinových ručiček. (Zde může být výhodné, když účastníky požádáte, aby přeskočili jednu sekvenci organických forem, aby se nedívali na díla vytvořená stále stejným sousedem). Pokud je postupováno správně, každý účastník se nyní nachází před zbývající hliněnou koulí, která se nachází mezi počátečním tvarem vlevo a druhou vývojovou formou vpravo (na obrázku je znázorněna černou tečkou). Facilitátor nazve tyto zbývající hliněné koule „chybějícími články“ (které teprve mají vzniknout): účastníci jsou vyzváni, aby přemýšleli, jaká forma by mohla vytvořit spojení mezi vývojovým stadiem vlevo a stadiem vpravo, „přemostit“ je. Jak by se dal udělat vývojový „skok“? Pokud jsou obě sekvence velmi odlišné (např. řada tvarů hub vlevo a rozvíjející se poupě vpravo), pak musí účastník ještě vymyslet, jaký tvar by mohl být „mezi“ nimi, tedy „překlenout“ je.

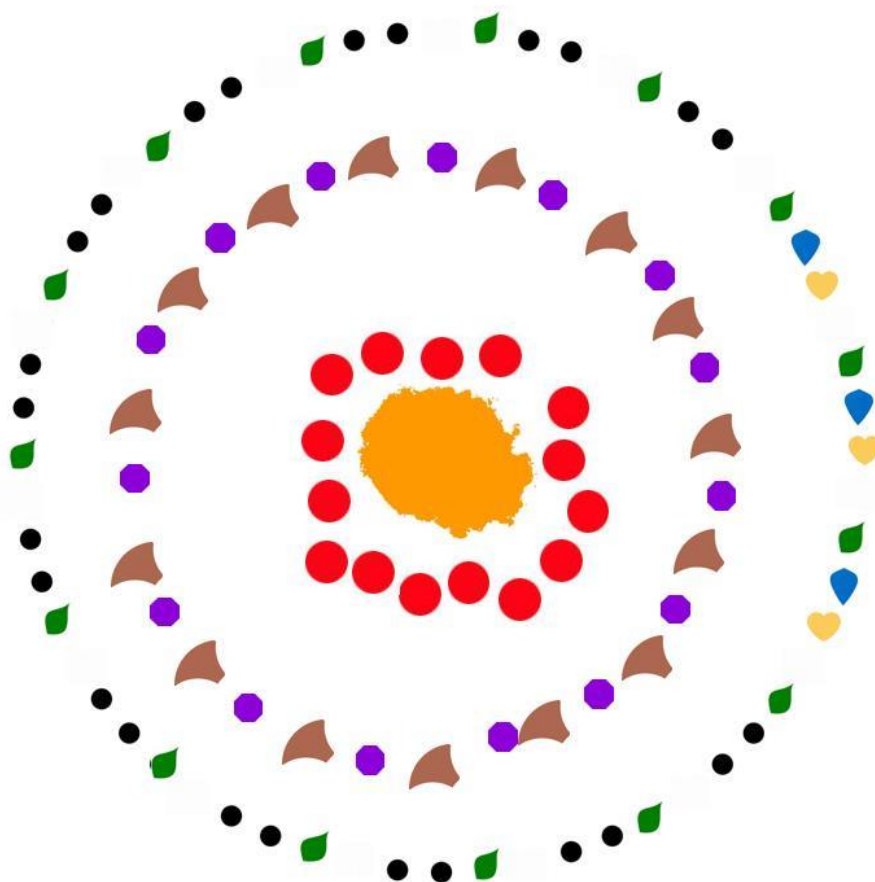


8. Po skončení (asi po 5 minutách, podle toho, kolik času zabere jejich dokončení) jsou účastníci požádáni, aby se opět narovnali a začali pomalu chodit po obvodu velkého kruhu ve směru hodinových ručiček a věnovali pečlivou pozornost tomu, jak každé vývojové stadium ztělesňuje proces metamorfózy a prostřednictvím chybějícího článku je spojeno s celou sekvencí forem znázorňující proces růstu nebo rozpadu. Účastníci jsou vyzváni, aby sami určili (bez mluvení!), zda vidí, které z forem představují skutečné „chybějící články“. Pak pokračují v pohybu po obvodu kruhu, dokud neprojdou celý kruh a nestojí před chybějícím článkem, který před chvílí dokončili.

9. Nyní začíná nová fáze. Účastníci jsou facilitátorem požádáni, aby své chybějící články posunuli směrem dovnitř, do středu kruhu, asi půl metru (nebo metr, v závislosti na velikosti skupiny) od vnějšího obvodu (chybějící články jsou na obrázku znázorněny fialovými, mírně hranatými tvary). Dohromady tvoří nový kruh o menším průměru. Samotní účastníci jsou opět znázorněni červenými tečkami.

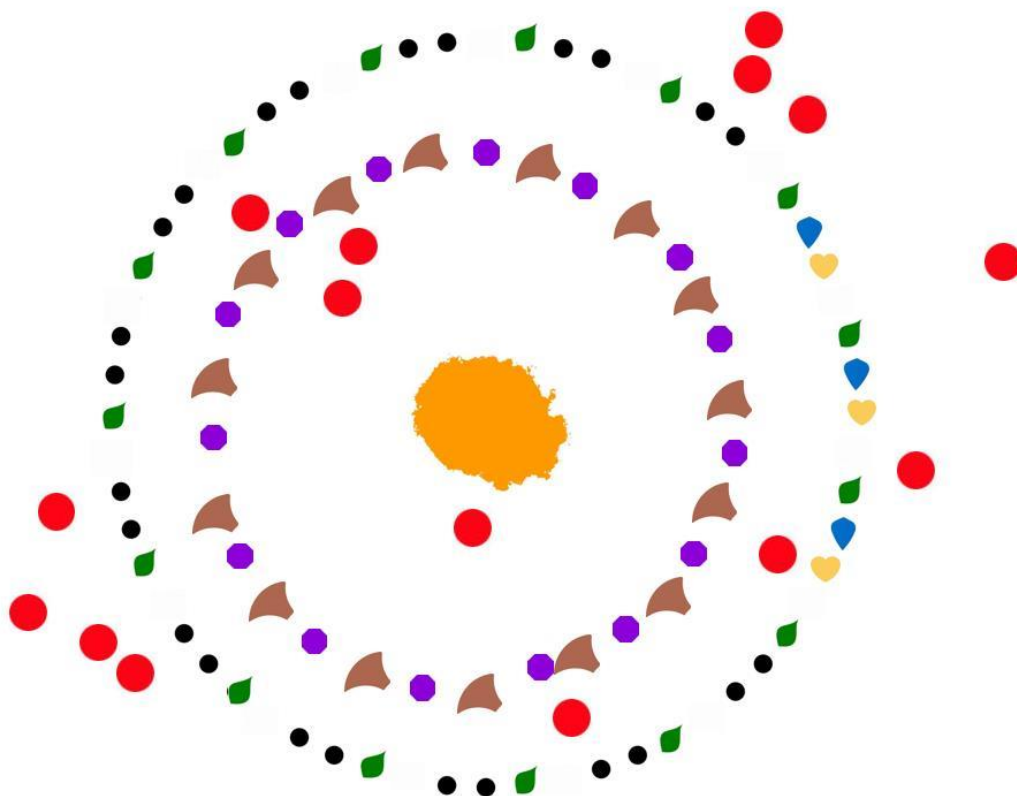


10. Účastníci jsou nyní vyzváni, aby si přinesli hlinu a vytvarovali novou hliněnou kouli velikosti velkého jablka, kterou umístí přesně mezi „chybějící články“. Tyto koule jsou na obrázku znázorněny černými tečkami. Poté jsou požádáni, aby se otočili ve směru hodinových ručiček tak, aby se již nenacházeli před chybějícím článkem, který sami vytvořili. Když stojí před novou hliněnou koulí, která leží mezi dvěma chybějícími články, jsou vyzváni, aby si představili (meta)článek, který spojuje (nově vytvořený) „chybějící článek“ na jejich levé straně s „chybějícím článkem“ na jejich pravé straně. Jaký tvar by mohl překlenout podivný tvar na levé straně se zvláštním tvarem na pravé straně? V podstatě se tak vytvoří nové mezi-články překlenující chybějící články.



11. Kruh o menším průměru, který se nyní skládá z „chybějících článků“ (fialové obrazce) a „článků mezi chybějícími články“ (reprezentované hnědými fleky), se postupně doplňuje. Facilitátor mezitím umístí do samého středu kruhu velký kus hlíny (několik kilogramů) (znázorněný oranžovým roztřepeným útvarem). Nakonec, když jsou všechny články mezi chybějícími články hotové, facilitátor vyzve účastníky, aby se znovu postavili a znovu se prošli po obvodu tohoto vnitřního kruhu ve směru hodinových ručiček, a při tom pečlivě věnovali pozornost novým tvarům: (nově vytvořeným) vývojovými stadii z první fáze „překlenování“, a dalším (nově vytvořeným) mezičlánkům mezi těmito vývojovými stadii z fáze druhé. I tentokrát projdou celý kruh, dokud se nevrátí k poslední formě, kterou vytvořili před tím, než si stoupli. Nyní je facilitátor znovu vyzve, aby se přesunuli během několika okamžiků, tentokrát do středu kruhu. A tam je vyzve, aby společně, a přitom stále v tichosti, pracovali na obrovské hroudě hlíny a kolektivně vytvořili „sociálně pojatou sochu“, v níž dají výraz tomu, co pochytili během předchozí práce a naučili se v rámci zkušenosti s tímto způsobem vyjádření myšlenek. Když tvarují společný tvar z hlíny, mohou přidávat malé hliněné formy, které v tomto centrálním prostoru vytvořili ostatní, ale nesmějí je upravovat ani znovu tvarovat. Možné je pouze z nich dále vycházet, interpretovat je vlastním způsobem. V určitém okamžiku, řekněme po 10 minutách, facilitátor určí, že aktivita je ukončena.

12. Facilitátor pak vyzve všechny účastníky (znázorněné rozptýlenými červenými body), aby se trochu rozhýbali a pozorně si prohlédli všechny fantastické tvary, které se v průběhu procesu vyvinuly. Vyzve je, aby si navzájem kladli otázky, jako např: „Co vás přimělo k tomu, že jste při vytváření svých vlastních tvarů z hlíny převzali organické formy, které vytvořili vaši kolegové, a proč jste se ubírali tímto konkrétním směrem?“. Nebo: „Co si myslíte o způsobu, jakým někdo interpretoval to, co po sobě zanechal někdo jiný?“. Tento proces lze provádět volně (což je ve skutečnosti lepší při práci s většími skupinami) nebo jej lze provádět cíleně. Takový skupinový rozhovor, při němž se jednotlivé vzniklé tvary postupně zkoumají krok za krokem, může vést facilitátor. Nebo taky může klást otázky, jako např: „Jaké to pro vás bylo, když jste to dělali?“ „Můžete popsat zkušenost s navazováním na formy, které vytvořili ti druzí?“ „Jaké to pro vás bylo pracovat s hlínou tímto způsobem?“ Konečně jedna z otázek by mohla znít: „Co vidíte před sebou, jaká je to krajina z hlíny?“. Rozhovor by mohl přejít k navazujícím tématům, například jaký by mohl být možný význam nebo smysl společného workshopu na konferenci o udržitelnosti nebo klimatických změnách? Pokud se věnujeme otázkám, které se pohybují od velmi otevřených a konkrétních („Jaké to bylo dělat tohle?“ „Co vidíte?“) k cílenějším („Existuje možná souvislost mezi uskutečněním tohoto workshopu a řešením tématu semináře/kurzu, kterého se také účastníme?“), určitým způsobem zrcadlíme samotnou strukturu workshopu, který sleduje jak praktické cíle, tak také hledá „mosty“ (chybějících vazby) mezi jevy, jež jsou samy o sobě velmi nesourodé.



13. Pokud je to možné, je nejlepší pracovat s různými barvami modelíny, různé barvy práci oživují. Ale samozřejmě může být použita jen jedna barva hlíny, například terakotová. Nejlépe je počítat s jedním balíkem hlíny (v balení o hmotnosti 10 kg) na 4 účastníky.



Zkušenosti z Česka – jak proběhly dva workshopy tohoto typu

Zpráva z workshopu konference WEEC – na závěr účastníci reflektovali tento proces optikou otázky: Co jsme se naučili, co nám může pomoci v naší práci v oblasti environmentálního vzdělávání v kontextu globální změny klimatu?

Představovali jsme si řešení, představovali jsme si zcela nové věci a řešení, která jsme si dosud nedokázali představit, důvěřovali jsme svým rukám, důvěřovali jsme své kreativitě, uvědomovali jsme si důležitost spolupráce a neverbálního projevu a komunikace, vzájemně jsme se inspirovali.

V Kampusu Hyberská děti pracovaly na otázce: Sdílíme jeden svět – co můžeme udělat pro to, abychom se všichni o něj dělili a žili na této planetě dobře?

Děti odpověděly – respektujeme práci druhých, nesoudíme a nesmějeme se práci druhých, nic není chyba, práce každého je platná. Museli jsme se do práce toho druhého vcítit, pochopit ji, vcítit se do ní, abychom z ní pak mohli citlivě vyvinout něco nového. Představovali jsme si nové způsoby tvorby. Spolupracovali jsme na tvorbě finální sochy.